

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Complectens Tertiam Partem Summæ Theologiæ. Cum Commentariis
Reuerendiss. D. Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Sixti, Et Opvscvlis
Eivsdem In tres Tomos distinctis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

4. Vtrum sit in eis aliqua virtus ad causandum gratiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72797](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72797)

Instrumentali: Et probatur quo ad secundam partem, quia non est secundum similitudinem speciei, sicut homo generat in homine generante. Quo ad tertiam vero, quia non est secundum aliquam formam propriam, & permanentem, proportionatam ad talem effectum: sicut res generat in sole. Quo ad quartam demum partem: quia est secundum quam tam virtutem fluentem, & incompletam in ipsa natura.

Super Quaestione secundam articulum quartum.

Tullius ut sonat, sumendus est de virtute causatiua effectus.

Art. sequitur effectus. In corpore referuntur duae viae. Altera potentium sacramenta non causare gratiam nisi concomitanter. Et secundum hanc respondetur quaestioni negative, quia sola virtus diuina assequens est quae causat gratiam.

Altera (quam sequitur Auctor) potentium, quod sacramentum est instrumentalis causa gratiae. Et secundum hanc respondetur quaestio, dicendo duo. Primo, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quaedam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum. Secundo, qualis est ista virtus, & dicitur, haec virtus proportionatur instrumentum. Et probatur, Virtus haec se habet ad alicuius rei perfectionem & virtutem absolute, sicut instrumentum se habet ad agens principale: sed instrumentum non operatur, nisi in quantum est motum a principali agente: principale autem agens operatur per se, & propterea virtus principalis habet completum, & permanentem esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens, ergo virtus haec proportionatur instrumento. Et probatur hoc ultimum, quia motus, est actus imperfectus ab agente in patientem.

Adverte hic, maximam hoc in loco difficultatem inueniri: eo quod uno sensu intellecta communiter videntur, tam a teo quibus, quam ab aduersarijs uerba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, ut sit sensus, quod in sacramentis non sit aliqua virtus superaddita, non solum propriae operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur a principali agente, & haec virtus est quaedam qualitas habens esse fluens per modum motus, & est ipsius instrumentalis: sicut virtus instrumentalis est virtus spiritualis: sed in corpore non est virtus spiritualis, neque ita quod sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere) neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis, ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiae causatiua.

instrumentalis gratiae causa, unde gratia est in sacramento nouae legis, non quidem secundum similitudinem speciei, sicut effectus est in causa vniuersali: neque etiam secundum aliquam formam propriam, & permanentem, proportionatam ad talem effectum, sicut sunt effectus in causis non vniuersis, puta res generat in sole, sed secundum quamdam instrumentalem virtutem, quae est fluens, & incompleta in esse natura, ut infra dicitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod gratia non dicitur esse in sacramento sicut in subiecto, neque sicut in vase, prout vas est locus quidam, sed prout vas dicitur instrumentum alicuius operis faciendi, secundum quod dicit Ezech. 9. Vniuersique vas interfectionis habet in manu sua.

AD SECUNDUM dicendum, quod quomuis accidens non transeat a subiecto in subiectum, transit tamen a causa per instrumentum aliquam in subiectum, non ut eodem modo sit in eis, sed in vnoquoque secundum propriam rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod spirituale existens perfecte in aliquo, continet ipsum, & non continetur ab eo: sed gratia est in sacramento secundum esse fluens & incompletum, & ideo non inconuenienter sacramentum dicitur continere gratiam.

ARTICVLVS III.

Vtrum in sacramentis sit aliqua virtus gratiae causatiua.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur quod in sacramentis non sit aliqua virtus gratiae causatiua. Virtus enim gra-

mo est ipsa gratia secundum esse fluens & incompletum, ut in calce precedentis articuli. hoc ultimum Auctor expressit. Et hic est sensus communis, contra quem Scotus ubi supra & Durandus & Aureolus arguunt.

¶ Sed quoniam hic sensus non est intentus ab Auctore, nec ueritas (ut nunc conabor ostendere) ideo argumentationibus istorum omittis ad secundum uenio sensum, ut scilicet virtus ista nihil aliud sit quam motus, quo instrumentum a principali agente mouetur ad proprium principis agentis effectum inducendum. Mouetur autem ad hoc ex communibus, & ex proprijs. Apertissime enim, Auctor in hac littera ex communibus omni instrumentali causa procedit, dicens: sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratiae, necesse est simul ponere, quod in sacramento, sit quaedam uirtus, &c. Vbi patet quod secundum eum simile est iudicium de sacramento, & de alijs causis instrumentaliibus, quantum ad uirtutem instrumentalem, per modum transeuntis &c. Sed de causa instrumentali expressit Auctor in primo huius quaestiois articulo haec uerba, causa uero instrumentalis non agit, per uirtutem in se formam, sed solum per motum quo mouetur a principali agente. Vbi dictio conclusiua manifestat, quod ab instrumentum, excludit Auctor omnem agendi rationem superadditam motui, quo mouetur a principali agente. Et hoc ipsum in speciali de sacramentis loquendo in calce responsionis, ad primum, huius articuli replicat dicens: Et hoc modo, uis spiritualis est in sacramentis, in quantum ordinatur a Deo ad effectum spirituale. Vbi uides uim spirituale consistere a Deo ad effectum spirituale. Et confirmatur hic sensus ex eo, quod secundum Auctorem sacramentum baptismi uirtutem hanc inchoatiue accipit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus: tunc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiue uim regeneratiuam, sed consistat nihil tunc aquam accepisse, nisi habitatem ut sit materia baptismi: factum est enim tunc, ut non oleum, non uinum &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quod uis quaelibet eiusdem rationis est in sui inchoatione, & perfectione, opinaberis quod uis regeneratiua, quae in aqua inchoatiue posita, conuenit est

¶ 2 Præter. Omne quod est, reducit ad aliquod genus entis, & ad aliquem gradum boni: sed non est dare in quo genere entis sit talis uirtus (ut patet discurrenti per singula) nec etiam potest reduci ad aliquem gradum bonorum: neque enim est inter minima bona, quia sacramenta sunt de necessitate salutis, neque etiam inter media bona, cuiusmodi sunt potentia animae, quae sunt quaedam potentia naturalis: neque etiam inter maxima bona, quia nec est gratia nec uirtus mentis, ergo uidetur quod in sacramentis nulla sit uirtus, gratiae causatiua.

¶ 3 Præter. Si talis uirtus est in sacramentis, non causatur in eis, nisi per creationem a Deo: sed inconueniens uidetur, quod tam nobilis creatura, statim esse desinat sacramento perfecto, ergo uidetur, quod nulla uirtus sit in sacramentis ad gratiam causandam.

¶ 4 Præter. Idem non potest esse in diuersis: sed ad sacramenta concurrunt diuersa, scilicet, uerba, & res: unius autem sacramenti, non potest esse nisi uirtus una, ergo uidetur quod in sacramentis nulla sit uirtus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit super Ioan. Unde tanta uis aquae, ut corpus tangat, & cor abluiat: Et Beda dicit, quod Dominus tactu suo mundissime carnis uim regeneratiuam contulit aquis.

re in hoc, quod sacramenta ordinantur a Deo ad effectum spirituale. Et confirmatur hic sensus ex eo, quod secundum Auctorem sacramentum baptismi uirtutem hanc inchoatiue accipit in sui institutione, scilicet quando Christus est baptizatus: tunc enim aqua sanctificata est, accipiendo inchoatiue uim regeneratiuam, sed consistat nihil tunc aquam accepisse, nisi habitatem ut sit materia baptismi: factum est enim tunc, ut non oleum, non uinum &c. sed aqua idonea esset ad regenerandum. Et si his adiungas, quod uis quaelibet eiusdem rationis est in sui inchoatione, & perfectione, opinaberis quod uis regeneratiua, quae in aqua inchoatiue posita, conuenit est

Aug. tra. 80. in Ioan. post mediū rom. 9. In ho. Euā. quod cantur in oī. epiph. id habetur. in ho. militario totius anni inuenies.

tertia S. Thomae. B B sola

Infra v. articulo 4. dicitur quod virtus principalis habet completum, & permanentem esse in natura, virtus autem instrumentalis incompletum, & transiens, ergo virtus haec proportionatur instrumento. Et probatur hoc ultimum, quia motus, est actus imperfectus ab agente in patientem.

Adverte hic, maximam hoc in loco difficultatem inueniri: eo quod uno sensu intellecta communiter videntur, tam a teo quibus, quam ab aduersarijs uerba Auctoris, cum tamen dupliciter possint intelligi. Primo, ut sit sensus, quod in sacramentis non sit aliqua virtus superaddita, non solum propriae operationi sensibilis elementi, sed etiam superaddita motui, quo mouetur a principali agente, & haec virtus est quaedam qualitas habens esse fluens per modum motus, & est ipsius instrumentalis: sicut virtus instrumentalis est virtus spiritualis: sed in corpore non est virtus spiritualis, neque ita quod sit propria ei (quia virtus fluit ab essentia rei, & ita non potest eam transcendere) neque ita quod recipiat eam ab alio, quia quod recipitur ab aliquo, est in eo per modum recipientis, ergo in sacramentis non potest esse aliqua virtus gratiae causatiua.

folia idoneitate in ablutione sacramentali, consumpte posita contenta est solo usu, quo Deus actualiter ablutione illa vitur ad regenerandum. Vitur siquidem seu motus ille quo Deus mouet illam, seu vitur actione nostra sensibili, sacramentum consumitur in effectu effectiuo gratia sacramentalis, quia est quo est mouens motum a principali agente, & est

RESPON. Dicendum, quod illi, qui ponunt quod sacramenta non causant gratiam nisi per quadam concomitantiam, ponunt quod in sacramento non sit aliqua virtus, quae operetur ad sacramenti effectum, est tamen virtus diuina sacramento assistens, quae sacramentalem effectum operatur: sed ponendo quod sacramentum est instrumentalis causa gratiae, necesse est simul ponere, quod in sacramento sit quadam virtus instrumentalis ad inducendum sacramentalem effectum: & haec quidem virtus proportionatur instrumento: vnde comparatur ad virtutem absolutam & perfectam alicuius rei, sicut comparatur instrumentum ad agens principale. Instrumentum enim (vt dictum est*) non operatur, nisi in quantum est motum a principali agente quod per se operatur. & ideo virtus principalis agentis habet permanentem & completum esse in natura: virtus autem instrumentalis habet esse transiens ex uno in aliud, & incompletum: sicut & motus est actus imperfectus, ab agente in patiens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod virtus spiritualis non potest esse in re corporea per modum virtutis permanentis & completae, sicut ratio probat. Nihil tamen prohibet in corpore esse virtutem spirituales instrumentales, in quantum scilicet corpus potest moueri ab aliqua substantia spirituali, ad aliquem effectum spirituales inducendum: sicut & in ipsa voce sensibili est quadam vis spiritualis ad excitandum intellectum homi-

Art. r. huius
quae.

ligas, dilingue motum, quo potest instrumentum moueri, in motum simplicem, & motum virtuosum. Est siquidem instrumenti simplex motus ille, ad quem ex parte mouentis sufficit potentia motiua, ex parte vero termini, naturalis effectus instrumenti: motus autem virtuosus est ille, qui ex parte mouentis ultra potentiam motiuam exigit artem seu aliquid proportionale arti: ex parte vero termini, ducit ad effectum principalis agentis, puta, artis, seu alicuius proportionaliter se habentis, sicut ars se habet ad instrumenta sua. Exemplum utriusque motus respice in cithara, cuius fides si moueantur a non musico, sonabunt tantum: si vero moueantur a musico, efficiunt non solum sonum, sed sonum musicum, qui est effectus proprius artis musicae. Vbi patet, quod simplex motus fidium citharae, non ducit nisi ad naturalem effectum percussiois illarum: motus vero qui ab arte procedit, ad effectum artis ducit, utpote vim artis in se habens, & propterea motus virtuosus appellatur. Tria ergo cum hic considerentur (scilicet motus, & vis seu virtus, & motus virtuosus) ratione diuersitatis,

quae est inter motum & vim seu virtutem, disparem valde conditiones assignantur utriusque, puta, quod vis seu virtus est de genere qualitatis, reductiue tamen, quod habet esse intentionale, quod est spiritualis &c. quae non conueniunt motui. Ratione vero coincidentiae seu identitatis motus, & virtutis in tertio, hoc est

in motu virtuosus instrumenti, quod dicitur instrumentum agit per se motum, quo mouetur a principali agente. Ratione autem solius formalis distinctionis inuenta inter motum, & virtutem, in motu virtuosus instrumenti, apponitur motui instrumenti vis seu virtus: & non ad denotandum quod sint duae res, sed quod haec duo coeuntia, in instrumento, inueniuntur constituenta illius motu virtuosum. Et hic est, quem sacramentalia signa a Deo fortuntur, cum sacramenta conferuntur. Nam si quis aliquem abluerit aqua &c. non animo facienti quod facit Eccle. d. 69.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut motus, eo quod est actus imperfectus, non proprie est in aliquo genere, sed reducitur ad genus actus perfecti (sicut alteratio ad qualitatem) ita virtus instrumentalis non est, proprie loquendo, in aliquo genere, sed reducitur ad genus & speciem virtutis perfectae.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut virtus instrumentalis acquiritur instrumento, ex hoc ipso quod mouetur ab agente principali, ita & sacramentum consequitur spirituales virtutem ex benedictione Christi, & applicatione ministrum ad usum sacramenti. vnde August. dicit in quodam sermone de epiphania: Nec mirum quod aquam, hoc est substantiam corporalem, ad purificandum animam dicimus peruenire: peruenit plane & penetrat conscientiae vniuersa latibula: quamuis enim sit subtilis, & tenuis, benedictione tamen Christi facta subtilior, occultans vitae causas, ad secreta mentis subtili rore pertransit.

AD QUARTUM dicendum, quod sicut eadem vis principalis agentis, instrumentaliter inuenitur in omnibus instrumentis ordinatis ad effectum, prout sunt quodam ordine unum, ita etiam eadem vis sacramentalis inuenitur in verbis & rebus, prout ex verbis & rebus perficitur vnum sacramentum.

Instrumentalis. Nam sicut diuersa instrumenta nihil aliud habent ab arte una, nisi suos motus virtuosos ad effectum artis, & omnes illi motus, quia sunt motus partiales, sunt unus motus totalis, ac per hoc vna vis principalis agentis, inuenta instrumentaliter in diuersis instrumentis, ita in ministro, verbis & elemento sunt partium motus virtuosos partiales multitudine & ministrum operatione, puta, ablutione, & verbis & aqua vitur Christus mouedo singulari, ut agens principale. Et sicut ex omnibus non confurgit nisi unum numero sacramentum, ita ex omnibus partialibus motibus virtuosos, hoc est partium, & actiue sumptis, non conficit nisi vna numero vis sacramentalis, quemadmodum omnes motus singulorum trahentium nauem, non sunt nisi vnus numero tractus vna numero totalis actio, vnam inferens passionem, vnumque effectum. Nec oportet laborare ad inueniendum, quomodo ex diuersis formis intentionibus fit vna forma simplex aut composita, vel per aggregationem, vt contra tenentes humilmodi virtutes intentionales, arguitur.

Super